

АЛТЕРНАТИВЕН ПРОФИЛ НА СПРАВЕДЛИВИЯ ПРЕХОД В ОБЛАСТ ПЕРНИК

Policy Brief No. 134, май 2023 г.

Перник, често наричан градът на „черното злато“, ще бъде чувствително засегнат от процеса на справедлив преход. Икономическото развитие на областта е тясно свързано с въгледобива, който датира от 19-и век, когато там е създадена първата държавна мина. Тежката промишленост също е от жизненоважно значение, тъй като Перник се е утвърдил като основен център за производство на стомана, тежка машиностроителна техника (добивно и индустриално оборудване), кафяви въглища, строителни материали и текстил и др. Сред западащите сектори в област Перник са добивът на въглища, производството на електроенергия и топлинна енергия от въглища, доставката на специализирано минно оборудване, инструменти, резервни части, както и оползотворяването и третирането на отпадъци. Други въглеродно интензивни дейности включват производството на желязо, стомана и феросплави, които ще бъдат особено засегнати прехода.

„Топлофикация Перник“ ЕАД е едно от най-големите предприятия в енергийния сектор на областта, отговорно за по-голямата част от регионалните емисии на парникови газове. Минното дело и производството на електроенергия и топлинна енергия съставляват 31% от брутната добавена стойност (БДС) в областта и за повече от една десета от цялата работна сила в Перник. Въпреки че Перник има богата история в развитието на енергийната икономика, областта е дом и на различни индустрии, които биха могли да осигурят алтернативни възможности за заетост и допълнителни приходи, като предприятия, специализирани в производството на стомана (плочи, греди и строителна стомана), метални конструкции, индустриални вентилатори, промишлени филтри и металургично оборудване. На територията на община Радомир например се намират и маши-

АКЦЕНТИ

- Област Перник ще бъде сравнително по-слабо засегната от зеления преход. Въпреки това по-голямата част от местните промишлени предприятия са енергоемки и бавно внедряват нисковъглеродни технологични решения в производствените процеси, както и бавно диверсифицират зависимостта си от изкопаеми горива.
- Перник може да ускори развитието на вече успешни отрасли, които могат да осигурят алтернативни възможности за заетост и професионална реализация, като например машиностроене, включително на промишлено оборудване, както и производство на фармацевтични и козметични продукти.
- Процесът на консултации със заинтересовани лица по проектоверсията на Териториалния план за справедлив преход включва отворен консултативен подход „отдолу-нагоре“, насочен към по-широкото участие на групите на гражданското общество и засегнатите заинтересовани страни, включително малките и средните предприятия и представители на местния бизнес. Въпреки това по своя характер целите на Териториалния план остават неясно формулирани, тъй като до момента не са разработени конкретни проекти или инициативи, които да залегнат в този стратегически документ.
- Процесът на създаване на Териториален план за справедлив преход в Перник следва да включва цялостна комуникация, консултации и участие в дейности за съвместно създаване на политики заедно с различни заинтересовани страни, включително уязвими групи към икономическия преход и малцинства.
- Амбицията за декарбонизация в Териториалния план следва да бъде ускорена чрез подкрепа на конкретни инвестиции във внедряването на възобновяеми енергийни технологии в малък, среден и голям мащаб, намаляване на емисиите на парникови газове и изграждането на устойчив транспорт.
- Необходими са детайлни мерки с конкретни междинни цели, за да се повиши иновационния потенциал на областта, растежът на малките и средни предприятия, социалното предприемачество в областта на нисковъглеродните технологии, както и на разпространението на знания, трансфера на технологии и добри практики между академичните и бизнес организации в София и съседните области.
- Процесът на справедлив преход в Перник трябва да набележи необходимите умения за новите бързо растящи отрасли и осигуряването на равни възможности за уязвимите групи, като работниците във въглищния сектор и тежката промишленост, етническите малцинства, жените и младите хора в областта.

ностроителни компании, които специализират в производството на трошачни и шлифовъчни машини, както и машини и оборудване за металургията, леярните, промишленото строителство и товаро-разтоварните дейности.

В областта се намират и компании, специализирани в производството на електрически табла, както и метални и механични стоки. Фирмите, които понастоящем обслужват лигнитната промишленост, имат възможност да преминат към производство на машини за циментовата промишленост, корабостроенето, енергетиката и металургията. В област Перник се намират и предприятия от химическата и дървообработващата промишленост, както и производители на цимент, хидроизолационни материали и редица други химикали, използвани в строителния сектор. В областта се намират и няколко предприятия за производство на фармацевтични и козметични продукти, както и фирми за преработка на дървесина и производство на мебели.

Процесът на консултации по изработването на Териториалния план за справедлив преход на областта не е набелязал специфични политики и цели за регионална декарбонизация. В проектоверсията на Плана се правят само общи препратки към някои нисковъглеродни технологии, без да се разработи ясна и последователна концепция за това как инвестициите и предложените мерки за подкрепа ще подпомогнат постигането на целите за декарбонизация, замяната на индустриални подотрасли, зависещи от използването на лигнитни въглища, и общата нисковъглеродна икономическа диверсификация на областта. Процесът на осъществяването на справедлив преход за Перник следва да представи по-всеобхватна визия за начина, по който областта ще използва съществуващите си активи, като например квалифицираната работна сила и бързо развиващото се машиностроене, за да приложи конкретни мерки за зелена икономическа трансформация. Областта има потенциал да обърне посоката на ежедневната трудова миграция към София и да превърне близостта до столицата в предимство, най-вече по отношение на мобилността на човешките ресурси, което ще бъде ключов елемент за функционирането и развитието на местната икономика. Налице е значителна липса на осведоменост сред повечето заинтересовани

страни в Перник и разбиране за нуждата на енергийния преход и неговите последици за регионалното икономическо развитие. Главната причина е ограничената обществена информация по темата, както и липсата на конструктивен диалог за възможностите за развитие.

Основни предизвикателства, свързани с декарбонизацията

Въпреки че област Перник не е гъсто населена, работната сила е сравнително висококвалифицирана, а безработицата е ниска. Икономиката на Перник е ориентирана към сектора на услугите, но по-голямата част от БДС идва от транспортния и промишления сектор. Подотраслите на въгледобива и производството на електроенергия и топлоенергия са отговорни за 31% от БДС в региона и за над една десета от цялата работна ръка. За сравнение, селското стопанство съставлява около 10% от БДС на Перник.¹ „Топлофикация Перник“ ЕАД е едно от най-големите предприятия в енергийния и добивния сектор, и е отговорна и за по-голямата част от емисиите на парникови газове в района. Работната сила в Перник е по-малка в сравнение с други градове в Югозападна България (NUTS 2), но е доста активна (77,5%). Нивото на заетост е високо – 70,9%, а нивото на безработица – 4,3%, е около и без това ниското средно равнище за страната. Въпреки че безработните в Перник са малко по-квалифицирани в сравнение с тези в другите два въглищни области, Кюстендил и Стара Загора, Перник споделя подобно несъответствие на уменията с изискванията за работа в бързо развиващите се индустрии, търсещи нови служители.

Въпреки това населението на Перник намалява бързо в сравнение с близките области в България, което се дължи на близостта му до София. Перник има един от най-високите проценти на ежедневна трудова миграция. Всяко трето заето лице в областта пътува от едно населено място към друго с цел работа. По-голямата част от гражданите пътуват до столицата, предвид разнообразието от работни възможности и близостта ѝ до Перник.² При големия брой работници, заети в отрасли с висок въглероден отпечатък, тази тенденция на вътрешна

¹ Strategy.bg, [Териториални планове за справедлив преход \[Territorial Just Transition Plans\]](#).

² Пак там.

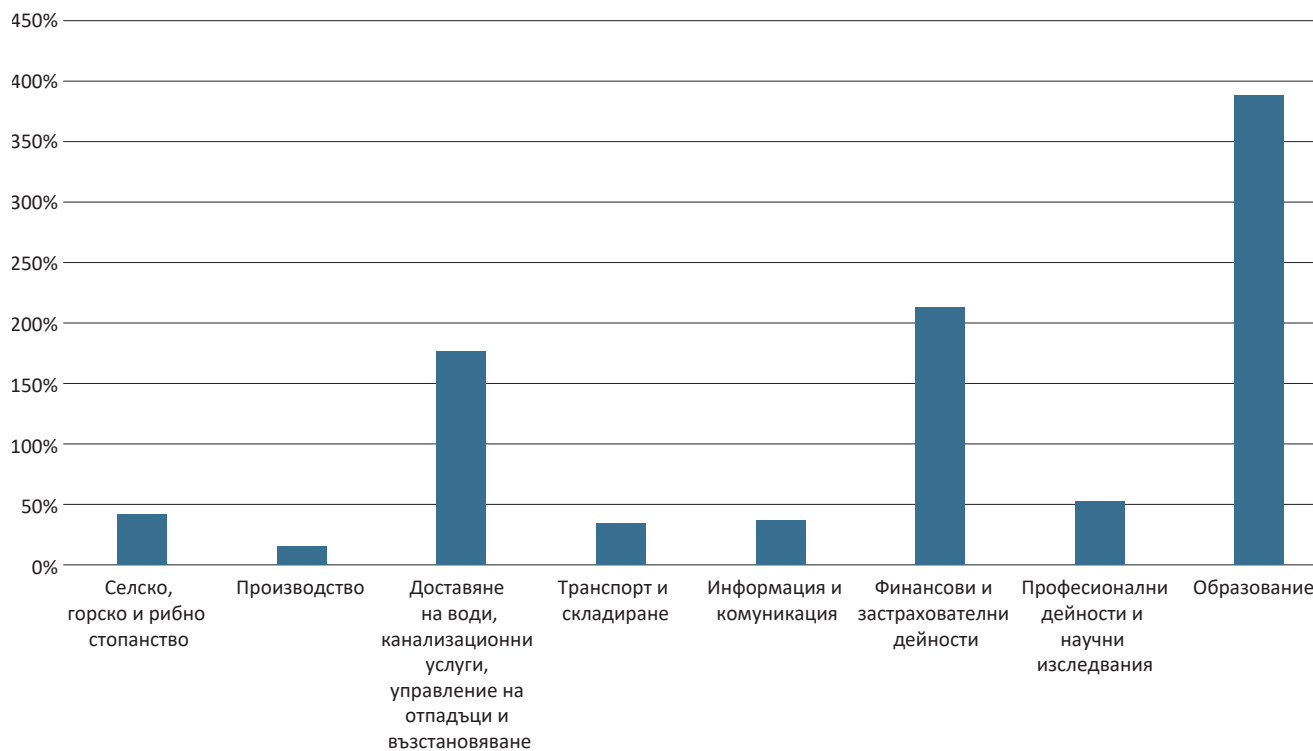
миграция вероятно ще се засили със закриването на някои от тези предприятия. Инвестиционната активност в областта е относително слаба. Близостта ѝ до столицата оказва влияние както върху броя на предприятията, така и върху привлечените инвестиции. През 2020 г. в областта има 45 предприятия на хиляда души население (в сравнение с 60 на хиляда души в страната). Чуждестранните инвестиции нарастват значително, но остават сравнително ниски.³

Съществува голям потенциал за обръщане на посоката на трудова миграция (т.е. от София към Перник, ако се появят привлекателни нови възможности за развитие на нови предприятия и работни места), обмен на знания и иновации с по-динамичната икономика на София. В противен случай, загубата на приходи и нарастващите нива на безработица на фона на западащите сектори в областта и тези в преход може да доведат до по-висока трудова миграция и обезлюдяване, повишен натиск върху останалата работна сила, лошо качество на живот и общ икономически упадък.

Трансформиращи се отрасли в област Перник

Алтернативните отрасли, които могат да доведат до засилването на нисковъглеродния икономически растеж в региона на Перник, включват производството на оборудване за ВЕИ електроцентрали, включително на фотоволтаични панели, инвертори, алуминиеви рамки за фотоволтаични системи, водородни електролизери и спомагателни устройства за ВЕИ индустрията. През последните десет години най-бързо развиващите се отрасли в Перник са образованието (средногодишно увеличение от 385,6%), финансовите и застрахователните дейности (средногодишно увеличение от 212%), както и доставката на вода и управлението на отпадъци (средногодишно увеличение от 175,6%). Перник има потенциал да развие сектора на финансовите услуги, привличайки висококвалифицирани работници от столицата, обръщайки тенденцията на трудовата миграция и привличайки нови инвестиции в региона.

Фигура 1. Средногодишно нарастване на брутната добавена стойност (БДС) за бързо растящи отрасли в периода 2010-2018 г.

Източник: Център за изследване на демокрацията.

³ Община Перник. Интегриран план за развитие за периода 2021-2027 г., 2020 г.

Перник има богата история на предприятия, свързани с енергетиката, но в него се намират и различни тежки производства, които биха могли да осигурят алтернативни възможности за заетост и икономическо развитие. Сред тях са предприятия, специализирани в производството на стомана (плочи, греди и строителна стомана), метални конструкции, промишлени вентилатори, промишлени филтри, металургично оборудване и тежки машини.⁴ Областта се гордее и с дейността на компании с по-висока добавена стойност, специализирани в производството на електрически табла, както и на метални изделия.⁵ Фирмите, които понастоящем обслужват лигнитната промишленост, потенциално биха могли да преминат към машиностроене в други подотрасли, като корабостроене, енергетика и металургия. В района се намират и химически и дървообработващи предприятия, както и производители на цимент, хидроизолационни материали и разнообразни други нефтохимически продукти, използвани в строителството. Перник разполага и с динамично развиващите се предприятия в областта на фармацевтиката, козметиката, дървообработването и мебелната промишленост⁶.

Тъй като 60% от работниците във въглеродоемките отрасли притежават професионална квалификация, свързана с други активни предприятия в областта, процесът на преквалификация може да превърне загубата на работни места в резултат на прехода в основа за по-чиста и по-устойчива регионална икономика.⁷ Това може да се постигне чрез засилено сътрудничество между трансформиращите се сектори и местните висши училища и техникуми, като например Европейския политехнически университет – Перник, както и други академични институции в близост до Перник, които биха могли да улеснят ускоряването на процеса на преквалификация. Освен това община Перник би могла успешно да си сътрудничи със съседните общини, за да развива дейности в областта на научноизследователската и развойната дейност, като използва съществуващите най-добри практики в Югозападния регион за внедряване на иновации в различни нискоемни

сионни отрасли. Регионът има предишен опит в областта на маркетинга и организационните иновации, който може да допринесе за възможностите за сътрудничество с различни академични институции и публични органи.

Местната власт има дългосрочна визия за превръщането на региона в център на екологично производство и екологични спомагателни дейности, по-специално чрез развитието на своя индустриална зона. Една от стъпките в тази посока е създаването на Индустриална и логистична зона – Перник, която ще има за цел да развива нисковъглеродни производства, да подобри свързаността на региона със съседните общини и да допринесе за позицията на Перник като важна индустриална зона в Югозападна България. Регионът има възможност да надгради опита и традициите си в областта на обработката на стомана и металургията, за да развие кръгови икономически дейности, свързани с преработката и рециклирането на различни суровини. Освен това Перник би могъл да използва регионалния си опит в производството на специализирана техника и обучението на специализирани техници.

Цялостният подход към процеса на справедлив преход в Перник се основава предимно на привличането на нови инвеститори, изграждането на дългосрочна устойчива зелена икономическа основа и създаването на стимули за икономическа диверсификация, вместо да се разчита единствено на компенсаторни схеми или програми за преквалификация. Поради това социално-икономическият стълб на Плана, включително мерките за образование, обучение и преквалификация, се разглеждат като второстепенни и допълващи тези, свързани с икономическата диверсификация.⁸ Добър пример за местен подход към диверсификацията са местните предприятия, опериращи в сферата на тежката промишленост, които вече са започнали да изпълняват свои собствени инвестиционни планове за разширяване на нисковъглеродното производство и за разкриване на нови работни места във ВЕИ сегмента. Дългосрочната цел на Перник е да привлече нови инвеститори и да надгради съществуващите производствени мощности и инфраструктура, които не само да отговарят на критериите за устойчивост, но и да развие нови индустриални сегменти, включително производство на оборудване за ВЕИ централи и системи за съхранение на енергия (фотоволтаични панели, батерии, инвертори, електрическо оборудване като кабели, трансформатори, табла и др.)

⁴ Национален статистически институт (НСИ), [Преки чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия към 31.12 по статистически райони и области, 22 май 2023 г.](#) (последните налични данни са за 2021 г.).

⁵ Владимирова, М., Галев, Т. и Примова, Р., *Ускорено излизане от пазара на лигнитни въглища в България, Румъния и Гърция*, София: Център за изследване на демокрацията, 2020 г.

⁶ Община Перник. [Интегриран план за развитие за периода 2021-2027 г.](#), 2020 г.

⁷ Пак там.

⁸ Пак там.

Каре 1: Фокус върху по-децентрализираните местни енергийни решения в Перник

Общината е установила взаимно допълване между предложенията по проекта за справедлив преход и другите зелени икономически инициативи, подкрепяни от европейските кохезионни фондове в областта. В рамките на проекта SPRITE, местната власт планира да създаде умни мрежи и местни общности за развитието на електроцентрали, използващи възобновяема енергия. В процес на проектиране е пилотна енергийна общност като първа стъпка в този по-всеобхватен проект. В допълнение общината предвижда разработване и тестване на инструменти за измерване на въглеродния отпечатък на общинските сгради, както и въвеждане на мерки за декарбонизация на моделите за енергийно потребление, включително чрез частично преминаване към водород (някои от сградите все още използват газьол за отопление).

Извън фокуса върху разширяването на производственото ядро на област Перник, заинтересованите страни, които Центъра за изследване на демокрацията анкетира за целите на настоящия анализ, предложиха развитие, разширяване и модернизиране на транспортните връзки между София и Перник, тъй като настоящите транзитни маршрути са бавни и силно претоварени. Друга приоритетна област би могла да бъде свързана с декарбонизацията и модернизацията на отоплителната система на град Перник. Перник проучва малки по мащаб местни решения за декарбонизация, като развитието на децентрализираните мрежи за централно отопление, основани на възобновяема енергия, във всеки квартал или в група сгради, които биха могли да образуват независима енергийна общност. Инсталирането на термопомпи също се разглежда като потенциално решение за преодоляване на зависимостта на централната отоплителна система на града от изкопаеми горива.⁹

⁹ „Топлофикация Перник“ ЕАД инвестира в увеличаване на дела на природния газ в горивния микс. Дружеството е представило инвестиционни намерения за 5 нови газови когенерационни блока от 2020 г. нататък с цел постепенно отказване от въглищата и намаляване на емисиите на парникови газове в областта.

Процес и стратегия за включване на заинтересованите страни

В сравнение с другите два въглищни региона, процесът на консултации за Териториалния план за Перник се характеризира с подход „отдолу-нагоре“ и стартирането на няколко граждански инициативи, някои от които подкрепени от община Перник. Дискусиите поставиха силен акцент върху включването на младите хора във всички въпроси, свързани със справедливия преход, и осигуряването на ефективна информационна и разяснителна кампания. Това е първата община, която създава Консултативна комисия за младежка политика и откри Международен младежки център в Перник. Освен срещите, организирани от българския консултант по процеса на изготвяне на териториалните планове, при които се включиха само ограничен брой заинтересовани страни, в Перник Министерството на енергетиката и Министерството на регионалното развитие и благоустройството до този момент не са инициирали допълнителни срещи, за да осигурят участието на местните заинтересовани страни в разработването на проектоверсията на стратегическия документ.

Успоредно с официалния процес на консултации, гражданските организации започнаха дискусии със заинтересованите страни в партньорство с общината, в които активно участваха младежки организации, представители на гражданското общество и на ключови изследователски центрове. Забележителен пример за това е Младежкият диалог в Перник, който се осъществява в рамките на проекта „GENERATION GREEN – the youth vision“, целящ да отрази младежката визия за регионален преход към кръгова и нисковъглеродна икономика. Допълнителни дискуссионни форуми и инициативи се организират от местни структури на гражданското общество, дори когато не са подкрепени от националните институции, които отговарят за разработването на териториалните планове.

За да се подобри процесът на включване на заинтересованите страни, основан на активно съвместно създаване на политики, Центърът за изследване на демокрацията инициира тематични срещи във всеки въглищен регион. Цялостно проучване, насочено към различни заинтересовани страни и граждани в трите региона, изследва тяхното виждане за ускоряване на икономическата трансформация чрез събиране на идеи за ефективни проекти и конкретни

предложения които да подобрят проектоверсиите на Териториалните планове.

В Перник участниците изтъкнаха необходимостта от целенасочена подкрепа за малките и средни предприятия, включително микрофирмите и стартъпите, главно с акцент върху тези, които развиват дигиталните услуги и леката промишленост. Други подходящи предложения включват инициативи за рекултивацията на въглищните мини и модернизацията на ТЕЦ „Перник“, което е в съответствие с общите цели на страната за декарбонизация. Подкрепата за иновациите, висшето образование и научноизследователските и развойните дейности също е посочена като приоритет, тъй като Перник се стреми да запази работните места в рамките на областта и да намали стимула на много работници от Перник да търсят работа и кариерно развитие в София. Устойчивата

мобилност, кръговата икономика, образованието, младежта и социалното предприемачество също са сред предложенията за подобряване на Териториалния план на Перник. Допустимите проектни предложения, посочени от заинтересованите страни, включват въвеждането на децентрализирани решения за домакинствата, основани на внедряване на малки ВЕИ мощности, и подкрепа за МСП и индустриални паркове, които допринасят за развитието на сектори с висока добавена стойност като цифрови услуги и индустриално производство. Предложения са и кампании за повишаване на осведомеността относно положителните аспекти на внедряването на новите технологии, които ще заменят работните места във въглищните и въглеродно интензивните отрасли. Други предложения включваха развитието на бизнес и иновационни инкубатори и проекти за овластяване на младите хора.

Фигура 2. Избрани заинтересовани страни в Перник и тяхното влияние върху процеса на справедлив преход.

Източник: Център за изследване на демокрацията.

Как да отключим потенциала за справедлив преход в Перник

Основните приоритети на процеса за справедлив преход в Перник са декарбонизацията на енергетиката, тежката промишленост и забавянето на трудовата миграция към София. За да се гарантира, че Териториалният план предоставя необходимите инструменти в подкрепа на успешната зелена трансформация, е особено важно сред-

ствата от Фонда за справедлив преход (ФСП) да се разпределят за дейности, които стимулират иновациите и ефективността на развиващите се предприятия в областта, като се включат всички ключови заинтересовани страни. Въз основа на сравнителната методология на Центъра за изследване на демокрацията за оценката на Териториалните планове в Централна и Източна Европа¹⁰ и проучването сред заинтересованите страни, следните препоръки могат да бъдат разглеждани като неизчерпателен списък с предложения за подобряване на окончателния вариант на Териториалния план на Перник.

Фигура 3. Набелязани ключови идеи за справедлив преход в Перник.

Източник: Центърът за изследване на демокрацията въз основа на проучването сред заинтересованите страни.

¹⁰ Трифонова, М., Примова, Р., Рангелова, К., Владимиров, М. *Териториални планове за справедлив преход*. София: Център за изследване на демокрацията, 2021 г.

Процес на включване на заинтересованите страни

Общото отношение към жизнеспособността на процеса на икономически преход в Перник е положително. Въпреки това липсата на яснота и конкретни стъпки за постигане на тази трансформация не позволява на областта да разработи и приложи разнообразна стратегия за ангажиране на заинтересованите страни, основана на комуникация, включване в съвместното създаване на политики, определящи целите на зелената икономическа диверсификация. За да се осигури активното участие на обществеността във фазата на изпълнение на процеса на Териториалния план, е необходимо:

- **Подобряване на обхвата и дълбочината на комуникацията със заинтересованите страни:** Организиране на информационни кампании, публични дискусии и събития по темата за справедливия преход, възможностите за преквалификация, приоритетите за декарбонизация и икономическата диверсификация.
- **Областна комисия по справедлив преход:** Създаването на областна комисия за мониторинг на съответните процедури, които да включват всички заинтересовани страни в изпълнението на планираните проекти.
- **Фокус върху активното участие:** План за включване на вече ангажирани групи за ускоряване на процеса на изпълнение с акцент върху уязвимите групи, като младежите, етническите малцинства, жените и хората в пенсионна възраст. Необходимо е да се постави силен акцент върху инициативите, които допринасят за повишаване на осведомеността, социалното предприемачество и образователните програми, подготвящи бъдещите работници за най-динамично развиващите се отрасли в областта.

Амбиция за декарбонизация

Очертаната стратегия за диверсификация и адаптиране на регионалните предприятия към процеса на икономически преход е силно фокусирана върху бизнес отрасли като мехатроника, производство на оборудване за ВЕИ централи и създаване на нови вериги за доставки в сектора. Подобно на проектоверсиите на Териториалните планове за Кюстендил и Стара Загора, стратегическите приоритети

за Перник в общи линии определят отраслите с най-голям потенциал. Въпреки това предложените мерки не включват конкретни етапи, срокове или дейности, които да осигурят реална трансформация на икономиката. За да се повиши амбицията на Териториалния план за Перник, той трябва да се съсредоточи върху:

- **Механизми за привличане на нови инвестиции:** Информационни дейности за привличане на големи технологични компании, които да инвестират в нови бизнес решения, улесняващи нисковъглеродния преход. Такива инвестиции могат да включват модернизирани съществуващи промишлени съоръжения, създаването на логистични зони, както и на центрове за различни ВЕИ производствени процеси.
- **Рекултивация на минни обекти:** Конкретно предложение и поетапен план за рекултивация на въглищните мини и нарушените терени. Необходимо е да се набележат районите, които ще са най-податливи на рекултивация, както и оценка на необходимите разходи и етапи на изпълнение за следващите 10-15 години, като се определят наличните средства за извършване на дейностите и се изготви детайлен финансов план за изпълнението им.
- **Подкрепа за МСП:** Специфични механизми за подкрепа на проекти, ръководени от малки и средни предприятия с конкретни цели и критерии, включително за устойчивост, като целта не е просто да се изброят подкрепените МСП, както е направено в проектоверсията на Териториалния план, а да се определи начина за оценяване на ефективността на подкрепените инициативи. Подкрепата за МСП следва да бъде обвързана и с внедряването на нисковъглеродни иновации, енергийна ефективност и оптимизация на производствените процеси, включваща налагането на промишлени работи, изкуствен интелект и сложни системи за наблюдение и контрол на производството.
- **Нискоемисионно производство и разпределение на топлинна енергия:** Поетапен план за декарбонизация и модернизация на съоръженията за производство и разпределение на топлинна енергия в град Перник, по-специално трансформацията на „Топлофикация Перник“ АД, в синхрон със съществуващите национални и регионални стратегии за преустановяването на използването на въглища. Това би включвало

въвеждането на технологии за производство на топлинна енергия, използваща биомаса, намаляване на големите загуби в разпределителната мрежа и надолу по веригата, ускоряване на въвеждането на електрификация за домашно отопление на основата на термопомпи и местни съоръжения за производство на електроенергия от ВЕИ. Въвеждането на ВЕИ мощности на равнище домакинства следва да бъде насочено предимно към енергийно бедните потребители и към тези, които са пряко и косвено засегнати от енергийния преход.

- **Показатели за изпълнение:** Акцент върху показателите за изпълнение и секторните цели за различните области, включително интегрирането на ВЕИ мощности, системи за съхранение и намаляване на емисиите на парникови газове.
- **Подобряване на екосистемите:** Конкретни мерки, допринасящи за по-доброто поддържане на екосистемите чрез възстановяване на ландшафтите, по-доброто управление на водите, капацитета за поглъщане на въглерод, регулиране на микроклимата и др.
- **Фокус върху регионалния транспорт:** Мерки за разработване на устойчиви регионални транспортни системи с оптимизиране на маршрутите, която би стимулирала използването на нисковъглеродна мобилност, включително електрически автобуси, железопътната мрежа и лични електромобили.

Потенциал за зелена трансформация

Икономическа диверсификация, подкрепа за МСП и иновации

Териториалният план за справедлив преход на Перник следва да разгледа съществуващите предизвикателства и предимства на областта и да въведе целенасочени мерки за насърчаване на иновационния потенциал, растежа на МСП, изграждането на нова инфраструктура и предоставянето на финансови и регулаторни стимули за местните предприемачи. Това може да бъде постигнато чрез:

- **Схеми за подпомагане на МСП и предприемачеството:** Въвеждане на компенсационни схеми, насочени към работници, зависещи пряко и непряко от въглищната индустрия, насърчаващи ги да създават нови предприятия и/или

да инвестират във вече съществуващи малки и средни фирми. Прилагането на специални механизми за подкрепа или социално предприемачество в областта на нисковъглеродните технологии ще стимулира по-широк кръг от заинтересовани страни да участват в процеса на справедлив преход.

- **Показатели за ефективност за МСП:** Следва да се въведе минимален дял на финансовата подкрепа, която да бъде насочена към МСП (например минимален праг от 30%), която да е обвързана с по-задълбочени критерии за устойчивост и зелена трансформация.
- **Интелигентна специализация:** Мерки за подкрепа на иновативните компании, които насърчават интелигентната специализация, отново чрез конкретни етапи и цели.
- **Трансфер на знания и технологии:** Подходящи мерки за стимулиране на трансфера на технологии между регионалните университети и научноизследователски институти и местните предприятия, както и предоставяне на финансова подкрепа за нови или съществуващи иновационни хъбове. Близостта на Перник до София може да се превърне в предимство в това отношение, като бизнесът в област Перник може да се възползва от по-големия научен капацитет на академичните институции в София.

Смекчаване на въздействието на прехода върху уязвимите групи

Осъществяването на справедлив преход в Перник следва да преодолее ключовите социално-икономически слабости, като трябва да се вземе в предвид въздействието на икономическия преход върху уязвимите групи, като например работниците, зависими от въглищната индустрия, жените, хората с увреждания, младежите, хората в пенсионна възраст, както и етническите малцинства. Въпреки частично въведените критерии за преквалификация и създаване на нови работни места, в Териториалния план за Перник липсва ясна насока и визия. Стратегическият документ може да бъде подобрен чрез:

- **Оценка на работните места и уменията:** Нужни са цялостна оценка на потенциала за създаване на работни места в областта, набелязване на новите умения в различните отрасли, които биха били от ключово значение и въздействи-

ето на прехода върху инвестициите, работните места, данъчните приходи, включително и върху различните уязвими групи. За отраслите, свързани с производството на чиста енергия и подобряване на енергийната ефективност, ще бъдат необходими нови инженерни умения, включително, свързани с инсталирането на фотоволтаични панели, електрическо оборудване и технически елементи за фотоволтаични системи, кабели, инвертори, алуминиеви рамки, електролизери за зелен водород, помощно оборудване за ВЕИ производство, както и оборудване за проучване и производство на геотермална енергия – тръби, клапани, автоматизация и др.

- **Образование и преквалификация:** Подробен план за обучение и преквалификация на най-уязвимите работници, включващ конкретни етапи за изпълнение на съответните програми и критерии за успех.
- **Сътрудничество между бизнеса, академичните среди и неправителствените организации:** Конкретна стратегия за засилване на сътрудничеството между бизнеса, академичните институции и други представители на гражданското общество в Перник и София. Това включва анализ на икономическите отрасли и академичните

сфери, където двете области могат да се допълват взаимно.

- **Обръщане на тенденцията на трудовата миграция:** Поетапен план за задържане на работната сила в региона, в допълнение към мерките за привличане на инвестиции и трансфер на технологии от София.

За ефикасното справяне с предизвикателствата на икономическия преход в Перник, Териториалният план следва да отчита по-добре нуждите, предизвикателствата и възможностите на местната общност. Тъй като задържането на работещите в областта чрез развитието на отрасли с висока добавена стойност е от решаващо значение за ускоряване на процеса на прехода, Планът е необходимо да предложи конкретни мерки и показатели за насърчаване на предприемачеството и включването на уязвимите групи в процеса на изработване на ефективни проекти и инициативи. Териториалният план е добре да стъпи върху създаването на иновационни екосистеми, които ще допринесат за трансформацията на местната икономика и привличането на нови инвестиции. Следва да се насърчават научноизследователската и развойната дейност, като се засилва сътрудничеството със съществуващите академични институции и бизнес организации от София и съседните области.

* * *

Детайлна оценка на Териториалния план за Перник спрямо Рамката за сравнителна оценка на Центъра за изследване на демокрацията може да намерите [тук](#).